

Márkus Edina - Megyesi Judit: A kultúra civil partnerei

1. Bevezetés

A civil szervezetek fontos szereplői a települések helyi társadalmának, számos szervezet az önkormányzati intézményekkel közösen tevékenykedik azért, hogy a lakossági igényeket kielégítse.

A Nemzeti Művelődési Intézet 2014-ben kérdőíves felmérést végzett a Kulturális Közfoglalkoztatási Program partnerszervezeteivel kapcsolatban levő civil szervezetek körében. Országszerte 3725 bejegyzett, formális és nem intézményesült, informális szervezetet kérdeztek a működési kereteikről és a tevékenységi profiljukról. A kérdőíves kutatás célja az volt, hogy megismerhető legyen az a civil szervezeti kör, amely a kulturális intézményekkel együttműködik egy-egy településen (Nemzeti Művelődési Intézet 2014:1-2).

A '90-es évek elejétől kezdve a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) évente végez nonprofit szervezeti adatgyűjtést és helyzetelemzést a nonprofit szektorról, amely elsősorban a szervezetek alap-, működési- és gazdasági jellemzőinek feltárására irányul, így alapadatokat tekintve idősoros adatok is rendelkezésre állnak a szektor egészéről. A Nemzeti Művelődési Intézet vizsgálata azért speciális, mert kifejezetten azt a kört vizsgálja, amely a kulturális intézmények környezetében fellelhető, a Nemzeti Művelődési Intézet partnerszervezeteivel együttműködik.

A következőkben a kérdőíves felmérés adatainak elemzését megelőzően azokat a korábbi hazai kulturális célú civil szervezetekre irányuló vizsgálatokat tekintjük át, amelyeket a kérdőíves felmérés kapcsán fontosnak vélünk.

Az adatok elemzésénél arra törekedtünk, hogy megnézzük azt, hogy az országos átlaghoz, a szektor egészéhez képest mennyiben más vagy mennyiben hasonló a Kulturális Közfoglalkoztatási Program partnereivel kapcsolatban lévő civil szervezeti kör. Mivel a vizsgálat 2014-ben volt, így a KSH 2014-es nonprofit adatgyűjtésének adatait vesszük alapul az összehasonlításakor.

2. Előzmények

A számos nonprofit témájú hazai szakirodalmi munka közül néhány foglalkozik kifejezetten a kulturális célú szervezetek szerepével, ezek nagyrészt a 90-es évek második felében és a 2000-es években született írások.

Kuti 1997-es Központi Statisztikai Hivatal adataira építő általános vizsgálata a szervezetek működéséről, szolgáltatásairól (N=4656). A Civil Társadalom Fejlődéséért Alapítvány 2000-ben végzett vizsgálata. Harsányi – Kovács 2000 évi budapesti kulturális szervezetekre vonatkozó felmérése (N=411) a szervezetek működési jellemzőinek, szolgáltató szerepének feltárásának céljával. A Third System and Employment[1] vizsgálat, amelynek a keretében kelet-közép európai, köztük debreceni kulturális nonprofit szervezeteket vizsgáltak (N=422, N=65) a működési jellemzőkre (tartalmi, anyagi), foglalkoztatási jellemzőkre összpontosítva. Blénesi – Mandel – Szarka 2003-as „A kultúra világa. A határon túli magyar kulturális intézmények” vizsgálata (N=2642), amely során a kulturális civil szervezetekre is kitértek, erre a szervezeti körre is vonatkoznak megállapítások.

A '90-es évek elejétől kezdve a Központi Statisztikai Hivatal Magyarországon évente végez nonprofit szervezeti adatgyűjtést és helyzetelemzést a nonprofit szektorról. Az éves adatgyűjtés alapkérdőíve mellett 1994-től egy-egy tevékenységi területre (szociális 1994, oktatási és tudományos 1996, kulturális 1997, környezetvédelmi 1998, egészségügyi 1999, településfejlesztési 2000, szociális 2002) kiterjedő vizsgálatot is végeznek, az adott területen működő szervezetek működéséről, szolgáltatási és támogatási tevékenységükről. 1997-ben a kulturális célú szervezetek vizsgálata (N=4656), részletes helyzetfeltárás a szervezetek működéséről, szolgáltatásairól (Kuti, 1999), azt mutatja, hogy a nonprofit szervezetek a kilencvenes évek második felére – mind adományosztó, mind szolgáltatási teljesítményeiket tekintve – a kulturális szféra fontos szereplőivé váltak. Az aktív szervezetek több mint fele számolt be valamilyen szolgáltatótevékenységről emellett jellemző tevékenységi forma még az adományosztó és a közösségi művelődési feladatok ellátása. Jellemző a többféle tevékenység folytatása egyidőben, különösen gyakori a kulturális szolgáltatás, valamint a közösségi művelődés összekapcsolódása. A szervezetek közel egynegyedét a tevékenységeknek ez a kombinációja jellemezte. Az összes kulturális célú nonprofit szervezet egyötöde kifejezetten szolgáltatásra szakosodott, 15 százaléka pedig a közösségi művelődési (például olvasóköri, nyelvművelő) tevékenységet tekintette legfőbb feladatának (Kuti, 1999:15).

A kulturális szervezetek problémáinak, kihívásainak a feltárását nyújtotta a Civil Társadalom Fejlődéséért Alapítvány 2000-es vizsgálata, amelyben a KSH 1997-es kulturális szervezeti vizsgálatának másodelemzése után fókuszcsoporthoz interjúkat végeztek a kulturális szektor különböző területein dolgozó civil szervezetek képviselőivel. A másodelemzés célja, a kulturális célú szervezetek társadalmi, gazdasági környezetét meghatározó tényezők feltárása, valamint a szervezetek szektorszintű jellemzőinek összegzése volt. A fókuszcsoporthoz interjúk során a szervezetek tevékenységéből adódó speciális problémákra összpontosítottak. A másodelemzés és a fókuszcsoporthoz beszélgetések alapján megállapították, hogy a nonprofit szervezet kulturális területen komoly szolgáltató szerepet töltenek be, de súlyos problémáik vannak: a szolgáltatásaik színvonalának emelése; szervezetek működésének fejlesztése a nyújtott szolgáltatással összhangban; a környezetüket meghatározó viszonyok elemzése, és az ahhoz való alkalmazkodás; a közönség bevonása, mozgósítása; valamint az együttműködő partnerekkel való viszony kiépítése, illetve a meglévő kapcsolatok ápolása.

2000-ben 411 budapesti kulturális célú nonprofit szervezetre kiterjedő kérdőíves vizsgálat (Harsányi – Kovács, 2002) célja a szervezetek működési jellemzőinek, szolgáltató szerepének feltárása volt. A kutatás során az alapítási motivációkra, fontosabb jellemzőkre alapozva a szervezeteknek négy markánsan elkülönülő csoportját mutatták ki.

Többek között a debreceni kulturális célú szervezetekvizsgálatát tűzte ki célul 2000-ben az Európai Bizottság által támogatott a Third System and Employment program. A program célja a kulturális célú nonprofit szervezetek helyzetének elemzése kelet-közép-európai városokban az alábbi témakörök mentén: a szervezetek létrehozásának motívumai, a működési keretek bemutatása, értékelése; a szervezetek céljai, fő tevékenységei, célcsoportja; a szervezetek működésének anyagi feltételei; a szervezetek foglalkoztatási jellemzői, szerepe, az önkéntes munka arányai; a szervezetek saját helyzetének értékelése, a kulturális és gazdasági helyzet értékelése az adott régióban.

A kárpát-medencei magyar kulturális intézményekről és szervezetekről (határon túli szervezetek) 2003-ban végzett átfogó vizsgálatnak (N=2642) (Mandel, 2004), amely a kultúra egész területét egységes – ugyanakkor a szakmai területek sajátosságait is figyelembe vevő – kérdőíves módszerrel vizsgálta, vannak a civil szférát érintő megállapításai. A kulturális intézményi adatbázis létrejöttének elsődleges célja volt, hogy lehetőleg teljes és átfogó képet nyújtson a kárpát-medencei magyar kulturális intézményekről és szervezetekről, azok személyi és működési feltételeiről, szakmai tevékenységéről. A kutatás további céljai, hogy – a kulturális intézmények adatait (elérhetőségét, szakmai tevékenységük jellemzőit) egy egységes és átlátható, mindenki számára hozzáférhető rendszerbe foglalva – lehetővé váljanak az adatbázisra alapozott összehasonlító vizsgálatok és regionális elemzések, valamint egy-egy szakmai terület részletes feltérképezése. A 2003-as vizsgálati eredmények arról tanúskodnak, hogy a magyar kisebbség kulturális intézményrendszere évről évre egyre több lábon álló hálózatot jelent, amelyben az egyes intézményi szereplők különböző keretek között és eltérő tulajdonosi-működtetési struktúrában tevékenykednek. Az utóbbi másfél évtized egyik legfontosabb jelensége, hogy folyamatosan nő a civil kezdeményezések, az állami szférától független finanszírozású és irányítású intézmények, és főleg szervezetek szerepe (Fábri, 2004).

Összegezve a kulturális célú nonprofit szervezetek intézményi formáikat, területi elhelyezkedésüket, alapítóikat tekintve igen sokszínűek. 2000-es évek elején már nemcsak, mint a közösségi művelődés intézményei, hanem mint szolgáltatók is jelen vannak a lakosság kulturális szükségleteinek kielégítésében, kiegészítő, fejlesztő funkcióban.

3. A Kulturális Közfoglalkoztatási Program partnerszervezeteivel kapcsolatban levő civil szervezetek

2014-ben a Nemzeti Művelődési Intézet kérdőíves felmérést végzett a Kulturális Közfoglalkoztatási Program partnerszervezeteivel kapcsolatban levő civil szervezetek körében. A kérdezőbiztosokkal végzett felvétel során országszerte 3725 formális és informális szervezetet kérdeztek a működési kereteikről és a tevékenységi profiljukról (Nemzeti Művelődési Intézet 2014:1-2). A kutatás 908 településen és a főváros 18 kerületében zajlott. A létrejött civil kataszter elsősorban a szervezetek alapjellemezőinek és tevékenységi köreinek megismerésére alkalmas.

3.1. Alapjellemezők

A következőkben a felmérés szervezeti jellemzőkre vonatkozó egységéből az alapítás évére, a szervezeti formára, a közhasznú státusra és a taglétszáma vonatkozó adatokat tekintjük át.

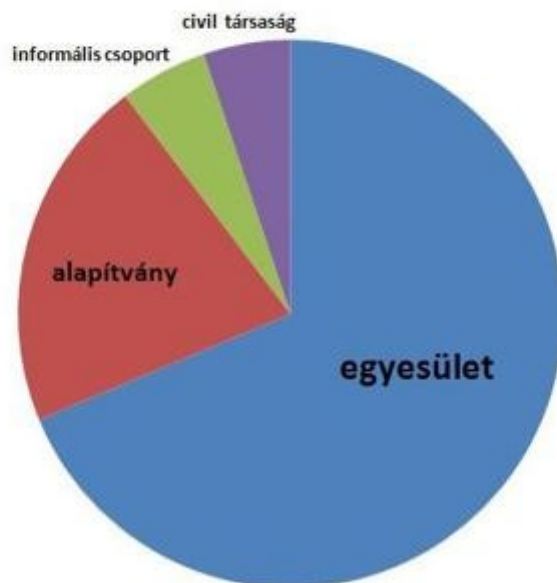
Ha az alapítás évét tekintjük, a megkérdezett civil szervezetek közül a legrégebbi 1685-ben jött létre, a három legfiatalabb szervezetet pedig a felmérés évében, 2014-ben alapították. A válaszok

alapján, a legtöbb közösség 1998-ban és 2007-ben alakult, 149-149 szervezet ezekben az években kezdte meg munkáját. A (civil)szerveződések felmérésének igénye hazánkban először 1848-ban jelent meg, az első adatfelvételt ugyanakkor csak 1872-ben végezték el, amelyet 50 év kihagyással, 1932-ben ismételték meg. Ezek alapján vélelmezhető, hogy a 1872 előtt alapított szervezetekről kevés, illetve (részben) hiányos központi, korabeli írásos dokumentáció maradt fenn. A felmérésben résztvevő szervezetek közül a legrégebbi kivételével valamennyi már az első adatfelvétel utáni időkben került megalakításra 1878-tól, így ezekről a csoportokról már több írásos dokumentum fellelhető, ugyanakkor ezek a felmérések nem voltak olyan pontosak, mint a mai nyilvántartások. Az 1989-es egyesülési törvény már hozzájárult a központi információgyűjtés és elemzés naprakésszé tételéhez, a magyarországi adatfelvétel hagyománnyá válásához, majd ezért a munkáért '92-től a KSH egyik új osztálya (is) felelőssé vált (Balogh - Mészáros - Sebestyén 2003:4-5) és 1993-tól folyamatosan van adatgyűjtés.

Az egyesületek rendszerváltás utáni alapítása, újraalapítása során önkéntesen szerveződő, saját alapszabállyal és nyilvántartott tagsággal rendelkező közösségek jöttek létre, míg az alapítványok elnevezésükből adódóan „tartós közérdekű célra alapító okiratban létrehozott célvagyonok” lettek (Bartal 2005:6), amelyek 1987-ben kerültek be a Polgári Törvénykönyvbe, ekkortól hozhatók létre újra Magyarországon. A kilencvenes évek elején az alapítványok – közösségi érdekeket szolgáló tevékenységük miatt – több állami támogatásban és kedvezményben részesülhettek (adóalap-csökkentés a támogatóknak, adómentes ösztöndíjak stb.), mint az egyesületek. Ez a jelenség erőteljesen indikálta akkoriban az alapítványok létrehozását az egyesületekkel szemben. Nem a tevékenység, a választott feladat határozta meg az ahhoz elviekben legjobban illeszkedő működési formát (egyesület, alapítvány), hanem az, hogy éppen melyik szervezeti forma számára adott az érvényes jogszabályi feltételrendszer nagyobb esélyt a működőképesség fenntartásához anyagi értelemben (Márkus 2016). A két meghatározó öntevékeny szervezeti forma közötti arány az 1997. évi közhasznúsági törvény révén változott, mely az egyesületi formát (is) segítő intézkedéseket tartalmazott (Csoba - Juhász - Márkus - Szabó 2003).

2014-ben a KSH adatai szerint a 63,9 ezer működő civil és egyéb nonprofit szervezet bő egyharmada (22 ezer) alapítványi formában működik, 42 ezer társas nonprofit szervezetként (Központi Statisztikai Hivatal 2015). A kérdőíves kutatásban résztvevő 3725 szervezet között az egyesületek száma jóval magasabb, 2559 szervezet e szerint a bejegyzett forma szerint végzi tevékenységét, ez a kutatásba bevont szervezetek 68,68%-a. A megkérdezetteknek 20,96%-a, 781 szervezet formája alapítvány (1. ábra). Tehát a felmérésben szereplő szervezetek esetében jellemzőbb a társas szervezeti forma. Ennek az állhat a hátterében, hogy az egyesületi forma inkább kedvez a szolgáltatásokat nyújtó, társas jellegű tevékenységnek, amely a kulturális, szabadidős tevékenységet végző szervezetek esetében kézenfekvő. Mivel a partnerszervezetek környezetében lévő szervezetek döntően ilyen tevékenységűek, ez indokolhatja a teljes szektorhoz viszonyítva a magasabb egyesületi arányt.

1. ábra: A válaszadók szervezeti forma szerinti megoszlása N=3725

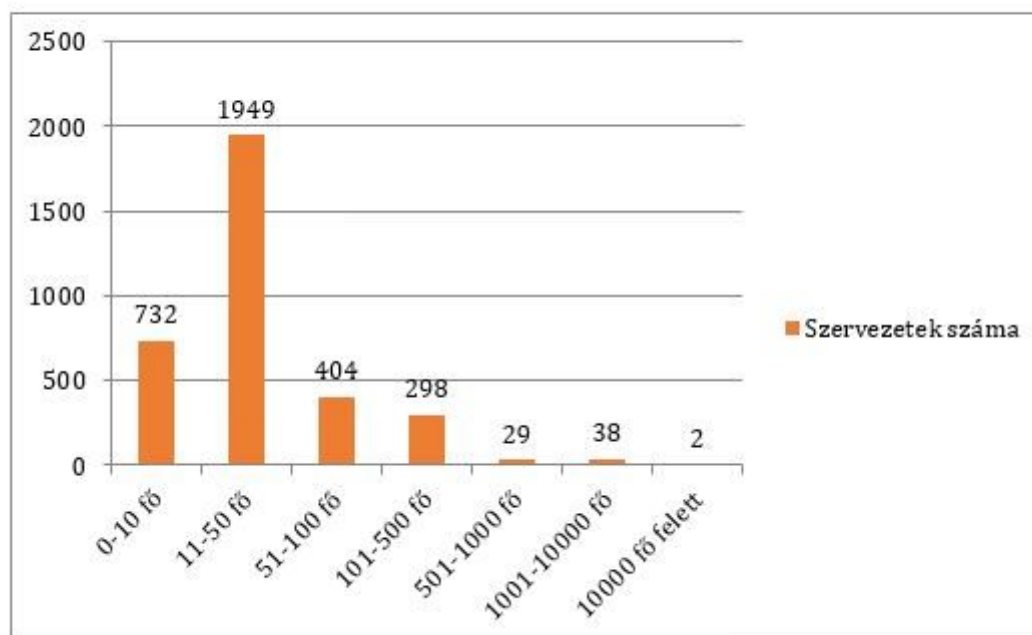

A mintában szereplő civilek közül 3699 szervezet közhasznú státuszú. Közülük 3070 közhasznúnak, 629 kiemelten közhasznú szervezetnek vallja magát, a nem közhasznú szervezetek száma elenyésző. Ez az adat jelentősen magasabb, mint a szektor egészére vonatkozó 2014-es KSH felmérés esetében. 2014-ben a közhasznú státussal rendelkező szervezetek hányada a korábbi 2013-as 55%-ról mintegy 15%-kal, 40%-ra esett vissza (Központi Statisztikai Hivatal 2015). Ennek a civil törvény közhasznúsági jogállásra vonatkozó szigorítása[2] lehet az oka, amely 2014-ben kezdte éreztetni a hatását. A kiemelten közhasznú minősítésre vonatkozó önbevallás feltételezhetően a 2011. év előtti szervezeti állapotra vonatkozik, hiszen a „2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról” egyértelműen rendelkezik a közhasznúvá minősítés egyfokúvá válásáról, a kiemelten közhasznú státusz megszűnt. A nonprofit szervezetek jellegüknél fogva, egyfajta közhasznú, közösségi feladatot végeznek. A közösségi hasznosság a nonprofit szervezetek tudományos/statisztikai definícióját alkotó öt jellemző (autonómia, intézményesültség, önkéntesség, közhasznúság, pártpolitika-mentesség) része (Reisinger 2010:108-109). Ugyanakkor egy szervezet közhasznú minősítését az (is) adja, hogy közösségi feladatát nem csak tagjai kisebb csoportja érdekében látja el, de a társadalom egyes szegmenséért vagy akár a társadalom egészéért (Kákai 2009:70).

Ahogy a 2. ábra adatai mutatják a megkérdezettek közül legtöbb szervezet (a válaszadók 56%-a) 11-50 fős tagsággal rendelkezik. Vélhetően ez az a szervezeti méret, amely komolyabb infrastruktúra nélkül, zökkenőmentesen működtethető. Ez a taglétszám azért is lehet domináns, mert hazánkban 10 főtől lehet egyesületet létrehozni és a felmérésben résztvevők nagyobb része egyesületi formában működik. A 10 fő alatti szervezetek vélelmezhetően vagy alapítványok, civil társaságok vagy olyan informális közösségek, amelyek esetében nincs létszámbeli kritérium. Vannak olyan szervezetek, amelyek formalizált struktúra szerint végzik munkájukat, mások baráti kisközösségeként dolgoznak együtt egy jó ügy érdekében (Bartal 2005:7). Gyakorlati tapasztalatok alapján azok a civilek, amelyek létszáma a 10 főhöz közelít, nem ritkán kizárólag egy adott téma körül vagy egy megnevezett ügy érdekében végeznek tevékenységet. Őket önkéntes munkával és

segítőkkel támogatja leginkább a helyi közösség. A 2000-es évekre ez a fajta részvétel meghaladta a 400 ezer fős jelenlétet Magyarországon (Balogh – Mészáros - Sebestyén 2003:15).

2. ábra: A szervezetek száma taglétszám szerint (db) N=3452

3.2. Szervezeti tevékenység

A kérdőív másik nagy egysége a válaszadó szervezetek tevékenységi köreire, illetve fő tevékenységi profiljára kérdezett rá. Ezekre a kérdésekre minden szervezettől érkezett felelet, több válasz volt adható. Ahogyan az 1. táblázat mutatja a vizsgálat eredménye szerint legmeghatározóbb a kulturális feladatok ellátása, amelyet a legtöbben, 1009-en végeznek, de hangsúlyos még a szabadidős, a sport és az oktatás tevékenység is.

1. táblázat: A Nemzeti Művelődési Intézettel partnerségben álló civil szervezetek fő tevékenységei, 2014.
(egy válaszadó több választ is megadhatott)

Jellemző tevékenység megjelölése	Válaszok száma (db)	Válaszok aránya %
kulturális	1009	20,18
szabadidő-hobbi	651	13,02
egyéb	554	11,08
sport	520	10,40
oktatás	371	7,42
településfejlesztés-szépítés	306	6,12
polgárvédelem-tűzoltás	245	4,90
környezetvédelem	214	4,28
egészségügy	170	3,40
szociális ellátás	170	3,40
fogyatékkal élők segítése és képviselete	141	2,82
érdekvédelem-jogvédelem	133	2,66
nagycsaládosok segítése és képviselete	125	2,50
vallási-egyházi	105	2,10
nemzeti, etnikai kisebbségek segítése és képviselete	102	2,04
nemzetközi kapcsolatok	77	1,54
kutatás	54	1,08
gazdaságfejlesztés és képviselet	50	1,00
politika	4	0,08
ÖSSZESEN	5001 db	100%

A 19 tevékenységtípus, amely közül a kutatásban résztvevők választhattak, bár nem egyezik meg teljes mértékben a KSH éves adatfelvételében megjelölt kategóriákkal, a tevékenységtípusok közel hasonlósága miatt az adatok részben összevethetőek.

A Központi Statisztikai Hivatalnak 63894 nonprofit szervezet szolgáltatott 2014-ben adatot a szervezet alaptevékenységéről. Van egy olyan kérdés az adatlapon, amely arra irányul, hogy mi a szervezet legjellemzőbb tevékenysége. Itt a szervezetek egy tevékenységet jelölhetnek meg. Ha összevetjük az 1. és a 2. táblázat adatait, megállapíthatjuk, hogy a hazai szektor szervezeteinek tevékenység szerinti megoszlása hasonló a Nemzeti Művelődési Intézet partnerszervezeteivel kapcsolatban lévő civil szervezetek fő tevékenységeivel.

2. táblázat: A KSH által nyilvántartott civil szervezetek fő tevékenységei, 2014.
(Központi Statisztikai Hivatal, 2014)

Fő tevékenység megjelölése	Szervezetek száma	Szervezetek aránya %
szabadidő, hobbi	10 674	16,7
kultúra	8 766	13,7
oktatás	8 550	13,4
sport	7 792	12,2
szociális ellátás	5 635	8,8
településfejlesztés	3 828	6,0
szakmai, gazdasági érdekképviselő	3 578	5,6
egészségügy	2 924	4,6
közbiztonság védelme	2 257	3,5
környezetvédelem	1 843	2,9
gazdaságfejlesztés	1 788	2,8
vallás	1 390	2,2
kutatás	1 345	2,1
polgárvédelem, tűzoltás	839	1,3
többcélú adományosztás, nonprofit szövetségek	767	1,2
nemzetközi kapcsolatok	762	1,2
jogvédelem	753	1,2
politika	403	0,6
ÖSSZESEN	63894 db	100%

A tevékenységre vonatkozó adatok áttekintése alapján az is megállapítható, hogy a hazai civilek négy legdominánsabb feladatvállalása a szabadidő hasznos eltöltéséhez, az oktatáshoz, a kultúrához és a sporthoz kapcsolódott 2014-ben. Ha idősoros adatokat, korábbi kutatásokat nézünk, akkor azt is láthatjuk, hogy ez a tevékenységszerkezet nem változott az elmúlt 20-30 évben. Nemcsak a hazai, de a kelet-közép-európai országokat tekintve is ez tapasztalható (Salamon – Anheier 1995, 1999). Ennek háttérében a folytonosságot vélik a kutatók felfedezni, amely alatt azt értik, hogy a szervezetek egy része a rendszerváltás előtt is létezhetett (gyakran igaz nem formalizáltan), így a szervezetek infrastruktúrával, képzett, kapcsolatokkal, rendelkező vezetőkkel működtek tovább a fordulatot követően, folytonosan tudták működtetni a szervezetet és átadni a tudásukat az újabb szervezeti tagoknak (Márkus 2016).

4. Összegzés

Összegzésképpen elmondható, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet partnerszervezeteivel kapcsolatban levő civil szervezetek a hazai szektor többségét alkotó szervezetekhez hasonlóan kulturális - szabadidős - sport és oktatási tevékenységet végeznek. Döntően a tevékenység jellegének megfelelően egyesületi formában működnek és a 2014-es vizsgálatkor nagyon nagy arányban közhasznú minősítésűek. Jellemzően 10 és 50 fő közötti taglétszámúak, amely érthető is, mert a magasabb taglétszám komolyabb infrastruktúrát igényel. Ez azonban azt is jelenti, hogy főként kis- és közepes szervezetek vannak a kulturális intézmények partnerszervezeteinek a környezetében. Az együttműködés minőségi jellemzői

leginkább kvalitatív kutatási módszerek alkalmazásával ismerhetők meg, így érdemes fókuszcsoporthoz vagy félig strukturált interjúk alkalmazásával is megvizsgálni a partnerszervezetekkel kapcsolatban lévő civil szervezeteket. Ebben az esetben az alapjellemzőkön túl olyan kérdésekre is választ kaphatunk, hogy miért azokon a területeken működnek együtt, mire lenne szükségük a szorosabb együttműködéshez, milyen segítséget tud nyújtani nekik a művelődési intézményrendszer a jövőben, milyen fejlesztési terveik vannak.

Felhasznált irodalom:

- 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról
- Balogh Bence – Mészáros Geyza – Sebestyén István (2003): Módszertan és gyakorlat: A nonprofit statisztika 10 éve 1992-2002. Budapest, kézirat
- BartalAnna Mária (2005): Nonprofit elméletek, modellek, trendek. Budapest, Századvég
- Csoba Judit – Juhász Erika – Márkus Edina – Szabó János Zoltán (2003): Kulturális célú civil szervezetek Debrecenben. In: Debreceni Szemle, 1. szám, 27-51. p.
- Fábri István (2004): A határon túli magyar kulturális intézményrendszer vizsgálata. In: Blénesi Éva – Mandel Kinga – Szarka László: A kultúra világa. A határon túli magyar kulturális intézmények. Budapest, MTA Kisebbségkutató Intézet
- Harsányi László – Kovács Róbert (2002): Kulturális nonprofit szervezetek Budapesten. Budapest, Nonprofit Kutatócsoport
- Kákai László (2009): Kik is vagyunk mi? Civil szervezetek Magyarországon. Pécs, IDResearch Kft. Publikon Kiadó
- Központi Statisztikai Hivatal (2014): 3.2.6. A nonprofit szervezetek száma, megoszlása és összes bevétele tevékenységcsoportok szerint (2005-). Elérhető: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_gpg004.html, letöltés ideje: 2016. február 10.
- Központi Statisztikai Hivatal (2015): A nonprofit szektor legfontosabb jellemzői Magyarországon, 2014. In Statisztikai Tükör, 98. szám
- Kuti Éva (1999): Kulturális célú nonprofit szervezetek. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal
- Márkus Edina (2016): Amikor a harmadik az első. A civil szektor többféle nézőpontból. Debrecen, Csokonai Kiadó
- Mandel Kinga (2004): A kulturális intézmények felmérése. A kutatás céljai és módszerei. In: Blénesi Éva – Mandel Kinga – Szarka László: A kultúra világa. A határon túli magyar kulturális intézmények. Budapest, MTA Kisebbségkutató Intézet
- Nemzeti Művelődési Intézet (2014): Közfoglalkoztatás adatfelvételi modulok, illetve közelítések a közösségi művelődés fogalomkészletéhez. (Kézirat) Budapest, Nemzeti Művelődési Intézet
- Reisinger Adrienn (2010): Civil szervezetek és a civil elit szerepe a társadalmi folyamatokban. In: Tér és Társadalom, 2. szám, 107-119. p.

- Salamon, Lester M. – Anheier, Helmut K.(1995): Szektor születik. A nonprofit szektor nemzetközi összehasonlításban. Budapest, Nonprofit Kutatócsoport
- Salamon, Lester M. – Anheier, Helmut K. (1999): Szektor születik II.- Összefoglaló egy nemzetközi nonprofit kutatás második szakaszáról. Budapest, Civitalis Egyesület

[1] Az Európai Bizottság támogatásával létrejött kutatás (Third System and Employment) a civil szektor foglalkoztatásban betöltött jelenlegi és lehetséges szerepének feltárására irányult az európai országokban három területen: a kultúra; a környezetvédelem és a szociális szolgáltatások területén. Ennek a kutatásnak a részeként az Európai Bizottság támogatásával jött létre az Art and Cultural Cities: New Employment Laboratories kutatás. A kutatás első szakaszában, amelyet az Istituto per il Mediterraneo vezetett, nyugat-európai (olasz, német, spanyol) városokat vizsgáltak. A második szakaszban a Drezdai Egyetem Szociológia Intézete és a görlitzi Szászország Kulturális Infrastruktúrájáért Intézet vezetésével, a Volkswagen Alapítvány támogatásával közép-európai országok, Csehország, Lengyelország, Lettország, Magyarország, Németország városait (Prága, Krakkó, Riga, Debrecen, Drezda, Görlitz, Weimar) vonták be a vizsgálatba.

[2]A közhasznúság egy minősítés, ennek révén bizonyos kedvezményekhez juthat a szervezet, de kötelezettségekkel is jár, amely elsősorban a szervezeti működés nyilvánosságára vonatkozik. Azonban a megszerzésének a feltételei a 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvény révén szigorodtak. **A kötelezettségek vállalásán túl a közhasznúsági státusz megszerzésének feltételei:** Magyarországon lett nyilvántartásba véve, olyan szervezeti formában, amely lehetővé teszi a közhasznú státusz megszerzését. A létesítő okiratnak tartalmaznia kell a törvény által előírt kötelező tartalmi elemeket is. Létesítő okiratában rögzíti, hogy milyen közfeladatokat végez, s ezeknek a törvényi háttérét is megadja. Ezen túl megfelelő erőforrásokkal rendelkezik és megfelelő társadalmi támogatottsága kimutatható, ezeknek a feltételeknek a teljesítését szolgáló mutatókat is rögzíti a törvény.